

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

У статті описано досвід організації дозвілля студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Робота проводиться на засадах українознавства. З метою якнайбільшого охоплення та зацікавлення студентів українською народною культурою, традиціями, мистецтвом при науково-дослідній лабораторії створено студентське наукове фольклорне товариство імені Хрисанфа Ящуржинського, майстер-класи «Театр Слова», «Української вишивки», театр-студію «Вервечка», народний аматорський колектив «Софія», літературне об'єднання імені М. П. Бажана.

Ключові слова: *дозвілля, студентська молодь, українознавство, дозвіллева діяльність.*

В статье описывается опыт организации досуга студентов Уманского государственного педагогического университета имени Павла Тычины. Работа проводится на основе украиноведения. С целью охвата как можно большего количества студентов и повышения их интереса к украинской народной культуре, традициями, искусствами при научно-исследовательской лаборатории создано студенческое научное фольклорное объединение имени Хрисанфа Ящуржинского, мастер-классы «Театр Слова», «Украинской вышивки», театр-студия «Вервечка», народный аматорский коллектив «София», литературное объединение имени Н. П. Бажана.

Ключевые слова: *досуг, студенческая молодежь, украиноведение, деятельность во время досуга.*

Ukrainian educational reform requires new ways for quality improvement of education of students. It is impossible to solve this problem without rethinking the traditional theory and practice of educational process, thorough research of domestic and foreign pedagogical traditions and analysis of modern achievements of psychological and educational science.

The organization of youth's leisure activities requires special attention especially because very soon these people would participate in the socio-economic, political and cultural life of Ukrainian society. All these improve the quality of theoretical knowledge and also prepare them for active practical work and creativity.

The author of the article describes the experience of organization of leisure of students in Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. All this work is carried out on the basis of Ukrainoznavstvo. In the science and research laboratory for helping students to enlarge the knowledge in national culture, traditions, art and

folk lore were created folk lore scientific society named after Khrysanf Yashchurzhytskyi, master classes «Theater of the Word» and «Ukrainian Embroidery», theater-studio «Vervechka», national amateur ensemble «Sofia», literary association named after M. P. Bazhan.

Підготовка студентів до організації дозвіллевої діяльності школярів – це спеціально організована система навчальних, і виховних заходів. Їх мета – поглиблення і розширення знань, умінь і навичок, отриманих у процесі навчання, формування творчих здібностей, наукових інтересів та інших умінь і навичок, які можуть бути використані у подальшій професійній діяльності.

За С. Кримським визначає діяльність, як механізм, що «згортає майбутнє в минуле, перетворює його в досвід життя та розгортає життя в нові обрії прийдешнього» [2, с. 49]. Такі параметри – досвід – проект, минуле – майбутнє визначають рівень активності людини. Таким чином «діяльність людини має матеріальний, предметний та потенційний аспекти» [2, с. 49].

У результаті розмірковувань та аналізу наукових праць вчений робить висновок: «діяльність – це зміна енергетичного чи речового статусу об'єктів чи їх інформаційних ресурсів, яка характеризується: а) перетворенням потенційного в актуальне; б) трансформацією зовнішнього у внутрішнє; в) єдністю опредмечування та розпредмечування; г) прийняттям та реалізацією рішень, тобто вибором варіантів» [2, с. 49].

В. Пічі підкреслює, що діяльність, яка здійснюється у вільний час та за допомогою якої задовольняються безпосередні фізичні, психічні та духовні потреби, в основному відновлюючого характеру називається дозвіллям, вчений наголошує, що «на відміну від природної основи відновлення сил людини – це специфічний засіб регенерації таких сил» [3, с. 13].

Автори сучасних фундаментальних праць з підготовки вчителя у системі вищої педагогічної освіти, формування особистості педагога-вихователя (Ф. Гоноболін, І. Зязюн, А. Капська, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, С. Сисоєва, А. Щербаков, Н. Щуркова та ін.) відзначають важливість організаторських умінь і навичок у діяльності вчителя, необхідність пошуку

ефективних шляхів і засобів оволодіння ними, а також вказують на недостатню розробленість цієї проблеми, особливо щодо організації дозвілля молоді.

Сьогодні перед педагогами і батьками постає надважливе завдання – зробити так, щоб дозвілля дітей, проводилося розумно, сприяло розвитку їхніх особистісних якостей, потреб і творчих нахилів. Тому особливе значення набуває педагогічно цілеспрямована організація дозвілльєвої діяльності молоді, у позанавчальний час, у вихідні дні та під час канікул.

Як писав Я. Коменський: «Необхідно захищати молодь від усіх проявів моральної деградації, як, наприклад, дурних товаришів, розбещених розмов, пустих та беззмістовних книжок (оскільки приклади пороків, які сприймаються очима або вухами є отрутою для душі) і, нарешті, неробства, щоб діти від неробства не навчилися робити погане або не отупіли розумово. Краще, щоб вони завжди були зайняті якоюсь роботою, або розвагою, тільки б не піддавалися неробству» [1, с. 233].

Тому в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини дозвілльєва діяльність будується на принципах зацікавленості і добровільної участі в ній, вона є логічним продовженням аудиторних занять, іде паралельно з ними. Така робота, базуючись на індивідуальних нахилах та інтересах, приєє розумовому, естетичному і фізичному розвитку, задовольняє культурні запити та сприяє наповненню, вільного від занять, часу корисною діяльністю. При визначенні змісту, форм і напрямів роботи з підготовки майбутніх вчителів-філологів до організації культурно-дозвілльєвої діяльності учнів увага звертається на те, якими знаннями і навичками повинні володіти студенти для успішного використання їх у подальшій роботі. При цьому до уваги береться зміст та вимоги шкільних програм з української літератури, українознавства, української мови та позакласної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

У процесі з'ясування змісту підготовки майбутніх вчителів-філологів до організації культурно-дозвілльєвої діяльності учнів використовувалися:

- державні документи і програми з різних навчальних дисциплін;
- місцеві потреби та можливості навчального закладу;
- запити сучасної національної школи.

У процесі роботи розглядалися загальні відомості про традиційну дозвіллеву культуру українців, локально-територіальні особливості мови, традиційної побутової культури, творчості та обрядовості, народного мистецтва нашого народу.

Засвоєння знань з окресленої проблематики відбувається на пізнавальному та прикладному рівнях. Студенти не тільки отримують або розширюють отримані на заняттях знання, а й використовують їх як у повсякденному житті, так і у практичній роботі з учнями під час практик.

За формами організації дозвіллевої діяльності, роботу можна поділити на масову, гурткову та індивідуальну.

Найрізноманітнішою є індивідуальна робота, оскільки вона включає в себе підготовку доповідей, рефератів, виготовлення посібників, виробів

декоративно-прикладного мистецтва, виконання найкращих зразків усної народної творчості українського народу.

Гурткова відзначається малою кількістю учасників та досить сталим складом, працює регулярно за графіком – у визначені дні і години, відносною тривалістю існування групи.

Масова робота характеризується нерегулярністю та епізодичністю кожного заходу та великою кількістю учасників.

Усі форми роботи між собою тісно пов'язані. Наприклад гурток може поєднувати індивідуальну роботу та масові заходи, як-от конференції, вечори, концерти тощо. Тому у нашому дослідженні ми виходили з того, що дана робота багатогранна і передбачає єдність навчальної та виховної мети. На досягнення успіху були спрямовані такі методи підготовки студентів: розповідь, бесіда, демонстрація, спостереження, досліди, вправи, практична робота тощо. Так, метод розповіді використовували не тільки на заняттях, а й у поза аудиторній роботі, у процесі підготовки та проведення масових заходів, на заняттях гуртків, проблемних груп, майстер-класів.

Студенти отримують не тільки теоретичні знання, а й практичні навички та досвід, який допоможе їм у подальшій педагогічній діяльності: виготовлення одягу (сорочка, пояс), іграшок, вишивання предметів побуту тощо.

Прояв творчих можливостей студента при підготовці до організації дозвіллевої діяльності визначається, за дослідженнями С. Сисоєвої, природженими задатками, особливостями нейрофізіологічної сфери; творчими уміннями, які пов'язані з природженими задатками, набутим досвідом, організацією сенсорних і моторних полів мозку; спрямованістю на творчу діяльність; характерологічними особливостями [4], а також відповідно організованим навчальним процесом.

Фундаментом у системі підготовки студентів до організації дозвіллевої роботи школярів на засадах українознавства стала діяльність співробітників

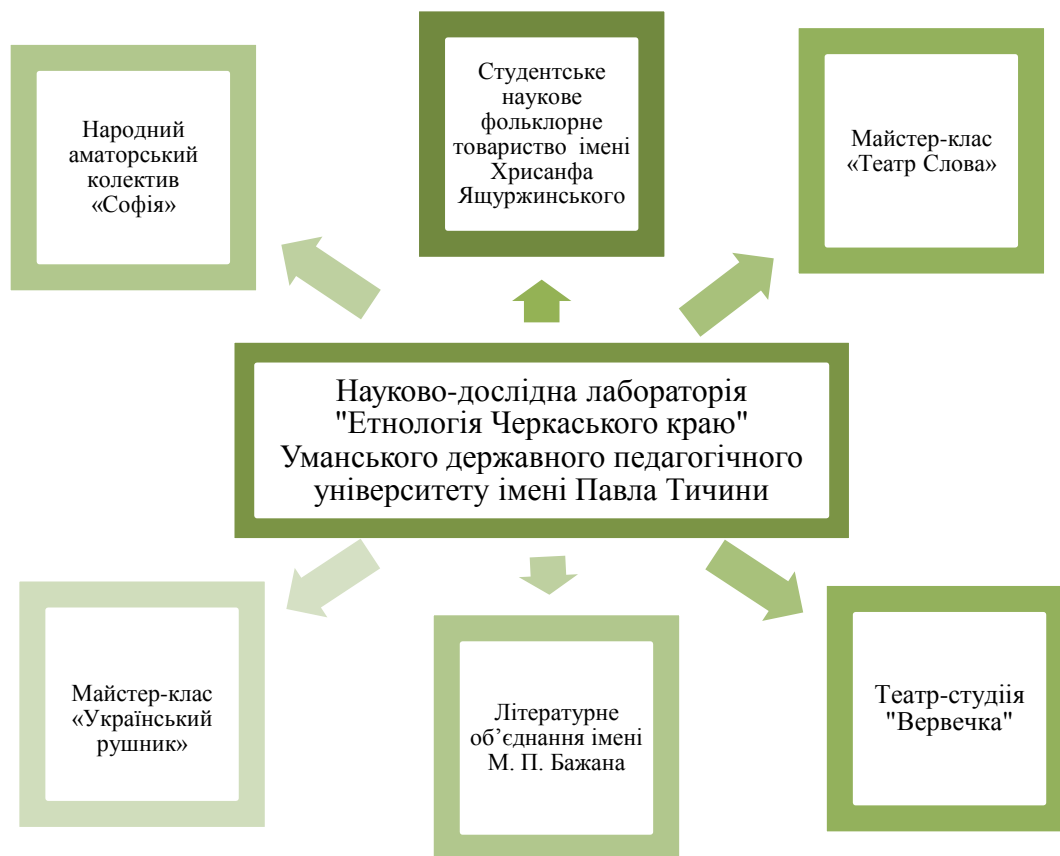
науково-дослідної лабораторії «Етнології Черкаського краю» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Діяльність лабораторії спрямована на:

- фіксацію та дослідження фольклору історичної Уманщини;
- вивчення культури та побуту історичної Уманщини;
- знайомство й оволодіння студентами окремими видами декоративно-прикладне мистецтво історичної Уманщини;
- дослідження традицій родинного виховання в етнопедагогічній традиції історичної Уманщини;
- українознавство в освітньому просторі історичної Уманщини.

У процесі пошукової експедиційної роботи, яка охоплює всі розділи фольклору (календарно-обрядову та родинно-обрядову творчість, героїчний епос, балади, ліричні пісні, казкову прозу, історичну прозу, пареміографію, дитячий фольклор) та етнографії (народні промисли і ремесла, народне житло, вбрання, харчування, народні знання, світоглядні уявлення і вірування, звичаї, традиції й обряди) студенти оволодівають навичками збирацької діяльності. Вони вивчають інформацію про історію досліджуваного села, його відомих жителів, носіїв фольклорної пам'яті.

Співробітниками науково-дослідної лабораторії здійснюються теоретичні та методологічні дослідження з проблем національного виховання. Розроблена модель організації дозвіллевої діяльності студентської молоді в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, базується на ідеях відновлення традиційної системи виховання та співвіднесення її з вимогами ХХІ століття. При кафедрі української літератури, українознавства та методик їх навчання та на базі науково-дослідної лабораторії «Етнологія Черкаського краю» створено студентське наукове фольклорне товариство імені Хрисанфа Ящуржинського, «Театр Слова», народний аматорський колектив «Софія», студію «Вервечка», науково-методичний центр «Дослідження вишивки Східного Поділля», літературне об'єднання імені М. П. Бажана.

У 1998 році було створено *студентське наукове фольклорне товариство імені Хрисанфа Ящуржинського* (керівник – канд. пед. наук, професор, зав. кафедри української літератури, українознавства та методики їх навчання, зав. лабораторією «Етнологія Черкаського краю» Сивачук Наталія Петрівна). Робота якого спрямована на формування основ загальної наукової культури, дослідницьких умінь і навичок студентів, виявлення здібних студентів, які здатні творчо мислити, залучення їх до різних форм наукової діяльності, популяризація їх науково-дослідної роботи. Разом зі співробітниками лабораторії студенти активно займаються пошуково-дослідною роботою, результати якої представляють на регулярних та виїзних засіданнях і наукових семінарах у загальноосвітніх школах сіл історичної Уманщини, на засіданнях науково-дослідної лабораторії «Етнологія Черкаського краю». Результатами їхньої пошукової роботи є курсові та кваліфікаційні (бакалаврські, дипломні та магістерські) роботи, написані за матеріалами фольклорної та етнографічної практик, що зберігаються у фондах лабораторії.

Також на зібраннях студенти зустрічаються із народними виконавцями, кобзарями М. Ковалем та Я. Крисько, ансамблем із с. Кочержинці Уманського району, провідними вченими та мистецтвознавцями: С. Павлюком, Ю. Шиловим, М. Дмитренком, Г. Горинь, Є. Сявак, Н. Кочережком та ін..

З 1998 року діє *літературне об'єднання імені М. П. Бажана*, керівник – член Національної спілки письменників, доцент кафедри української літератури та українознавства Павленко Марина Степанівна.

Учасниками літоб'єднання постійно проводяться зустрічі з видатними письменниками та літературознавцями: І. Драчем, С. Зінчуком, М. Слабошпицьким, В. Хитруком; поетами Уманщини О. Діденко, В. Дігтяр, Є. Сухиною, О. Павленко, Л. Шабаліною та іншими, а також з представниками видавництв «Смолоскип», «Грані-Т», «Каменяр», «Юніверс» тощо.

Традиційними є різноманітні літературні конкурси, присвячені Тарасові Шевченкові, Миколі Бажанові, Павлові Тичині та ін..

Твори студентів друкуються в альманасі «Садова, 28», а також університетській, регіональній та всеукраїнській пресі.

Нещодавно, у 2012 р., учасниками літоб'єднання було започатковано літературні мандрівки в різні куточки України. Уже відвідано батьківщину Василя Стуса, Хрисанфа Ящуржинського, Олександра Де, Василя Доманицького.

Народний аматорський колектив «Софія», створений у 1999 році, у його складі – студенти мистецько-педагогічного (спеціалізація – українознавство) та філологічного факультетів. Колектив очолює доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання, заслужений працівник культури України Семенчук Василь Васильович.

Колектив здійснює активну концертну діяльність, є лауреатом обласних та Всеукраїнських фестивалів, пропагує українську народну пісенну культуру.

Основу репертуару становлять українські народні пісні в близькоавтентичному виконанні (фольклорно-репродуктивний спів) та в обробках, переважну їх більшість записано на Уманщині під час фольклорно-етнографічних експедицій та твори українських композиторів. Для колективу характерні чистота і злагодженість звучання, висока виконавська культура і художній смак.

У 2008 році було створено *майстер-клас «Театр Слова»*. Його керівники – кандидат педагогічних наук, професор, зав. кафедри української літератури, українознавства та методики їх навчання Сивачук Н. П. та старший викладач Снігур І. М..

У центрі інтересів учасників майстер-класу «Театр Слова» – спільна потреба реалізувати свій творчий потенціал, прилучитися до етичних цінностей, закладених у мистецтві слова.

Традиційно, учасники майстер-класу беруть активну участь у концертних дійствах, творчих вечорах і презентаціях, в урочистих відкриттях наукових конференцій і семінарів різного рівня.

З метою підвищення рівня літературної освіти студентів та урізноманітнення їх дозвіллевої діяльності у 2009 році було започатковано проведення регіонального конкурсу читців-декламаторів поезії Т. Г. Шевченка, в якому бере участь не тільки студентство, а й учні загальноосвітніх шкіл міста та району. З 2014 року конкурс набув Всеукраїнського рівня.

У тому ж році створюється *театр-студія «Вервечка»*, керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Терешко Інна Григорівна. Студія об'єднала талановиту студентську молодь факультету, не байдужу до народної творчості, шанувальників фольклору, цінителів народного хореографічного мистецтва. Учасники вивчають і відтворюють на сцені і в житті автентичні українські танці, народні обряди родинного та календарного циклів.

У репертуарі колективу українські народні обрядові пісні, фрагменти обрядів «Весілля», «Стрітіння», «Колодія», свят «Івана Купала», «Калити», «Коляди», розваги української молоді «Вечорниці» та «Вулиця», жінок – «Годенки», відтворення традиційного уманського ярмарку та інші, зібрані під час фольклорних, етнографічних практик та експедицій.

У 2012-му році тут було започатковано роботу майстер-класу з вишивки «*Український рушник*» (керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мамчур Наталія Сергіївна), учасники якого відтворюють знайдені студентами-філологами в етнографічних експедиціях старовинні рушники, жіночі та чоловічі сорочки тощо.

Роботи студентів є не лише надбанням факультету і університету загалом, поширеною формою роботи є також виставкова діяльність. Традиційними стали презентації доробку центру на щорічних виставках, приурочених до Дня незалежності та до Дня міста, що проходять в центральному парку міста Умань.

У 2013 р. з ініціативи телекомпанії «Умань» спільно з виконавчим комітетом Уманської міської ради та науково-методичним центром «Дослідження народної вишивки Східного Поділля» було проведено телеконкурс «Вишивана Умань», приурочений до святкування 60-річчя Черкаської області та 200 річниці від дня народження Тараса Шевченка. Серед переможців – учасники майстер-класу з вишивки «Український рушник» факультету української філології.

Лабораторія сприяє формуванню й утвердженню особистісно зорієнтованої педагогіки, формує за допомогою сучасних освітніх технологій новий тип масової педагогічно-мовленнєвої практики.

У студентів формуються стійка мотивація в оволодінні мистецтвом красномовства; вміння і навички доцільно користуватися засобами мови в різноманітних ситуаціях спілкування; індивідуальний ораторський стиль; розвиваються інтелектуально-креативні здібності, їх прагнення до творчого

осягнення вершин української культури й мистецтва слова; виховується потреба безперервно вдосконалювати власне мовлення.

Під керівництвом досвідчених викладачів, студентами проводиться науково-дослідна робота:

а) педагогічні працівники, які володіють риторичною майстерністю, навчають їх аналізувати та нормувати власну роботу, спостерігати та фіксувати результати, створювати власні навчальні, розвивальні методики й адаптувати їх для масової практики і т. п.;

б) зустрічі з провідними вченими, запрошеними ззовні;

в) зустрічі та співпраця з аспірантами, які працюють над дисертаціями з проблем, що відповідають проблематиці досліджень лабораторії;

г) викладачі керують роботою студентів над написанням курсових та кваліфікаційних робіт, а також інших дослідницьких робіт;

д) співробітники лабораторії співпрацюють зі студентами, що мають інтерес і здібності до проведення науково-дослідної роботи з проблем, розроблюваних лабораторією.

На факультеті також діють численні наукові гуртки та проблемні групи. На зібраннях студенти обговорюють актуальні питання освіти, літературо- та мовознавства.

Традиційними стали вечори та свята на українознавчу тематику: «Андріївські вечорниці», «Водіння Кози», «Вертеп», «А вже весна скресла», «Покрова», «Ярмарок» тощо.

Таким чином, в Уманському державному педагогічному університеті значна увага приділяється організації студентського дозвілля, його урізноманітненню. Організоване на українознавчих засадах дозвілля молоді засвідчило, що воно в повній мірі відповідає дозвіллевим пріоритетам студентства, співзвучне їхнім інтересам, психолого-педагогічним особливостям, сприяє реалізації пізнавальної, творчої, розважальної, ціннісно-орієнтаційної, комунікативної діяльності, розширенню дозвіллевого

репертуару та формуванню навичок виконання фольклорних творів та проведенню українознавчих свят.

Втім, проблема організації дозвілля молоді потребує подальшого дослідження та висвітлення таких її аспектів, як позааудиторна діяльність студентів на засадах українознавства, активізація пошукової науково-дослідної роботи щодо збирання, дослідження та збереження зразків духовної та матеріальної культури українців, а також формування в майбутніх учителів умінь та навичок в організації шкільних гуртків, театрів, студій та проведення виховних заходів українознавчого спрямування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Коменский Я. А. Великая дидактика. – Т. 1. – Государственное учебно-педагогическое издательство Наркомпроса РСФСР, 1939. – 320 с.
2. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Кримський. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
3. Пичи В.М. Свободное время: тенденции и проблемы развития: Автореф. дис.... д-ра социол. наук: 22.00.04/ АН Украины, Институт социологии. – К., 1992. – 39 с.
4. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня : Монографія. – К.: Поліграф книга, 1996. – 406 с.